

Анна СТАТІВКА,*orcid.org/0000-0002-1274-1426*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(Харків, Україна) *a.o.stativka@karazin.ua***ПРОФЕСІЯ ПЕРЕКЛАДАЧА КОНФЕРЕНЦІЙ: ПІДГОТОВКА ТА ВИКЛИКИ**

Стаття присвячена висвітленню основних засад роботи перекладача конференцій. Зокрема, визначено основні етичні норми поведінки перекладача, серед яких йдеться про конфіденційність, відповідальність перед замовником перекладацьких послуг, чесність та колегіальність. З'ясовано, що для оволодіння навичками синхронного перекладу обов'язковою умовою є достатній досвід послідовного перекладу, який є підготовчим етапом перед опануванням стратегій і тактик синхронного перекладу. Досліджено основні підходи у підготовці та навчанні майбутніх перекладачів, зокрема, проаналізовано класифікацію вправ, які сприяють ефективному оволодінню усіма навичками та вміннями, необхідних для роботи перекладачем-синхроністом. Наведено основні «золоті» правила, яких мають дотримуватися перекладачі, щоб не потрапити у пастку перекладацьких труднощів, зокрема, уникнення дослівного або буквального перекладу, що демонструє лише непрофесіоналізм та недосвідченість перекладача і сприяє втраті основної інформації при перекладі; концентрація уваги на основному змісті повідомлення; можливе ігнорування деталей повідомлення, але лише з метою отримання в перекладі завершених, чітких, структурованих, послідовних речень з правильною граматиною; дотримання граматичних норм цільової мови; постійна робота над покращенням голосу, інтонації, артикуляції. Встановлено, що немає чітких рекомендацій, коли перекладач має починати переклад промови спікера, головне – почати, коли перекладач впевнений, що результат його діяльності (переклад) матиме завершений характер, а цільова аудиторія буде задоволена якістю перекладацьких послуг. Також опрацьовано алгоритми дій перекладача під час трьох різних ситуацій: його підготовка, коли матеріали конференції надано заздалегідь, за годину-нів перед початком заходу та матеріали не надано взагалі. Встановлено, що у кожному окремому випадку, на дії перекладача впливатиме низка факторів: його здатність до нестандартних рішень, стресостійкість, досвід минулих схожих ситуацій.

Ключові слова: переклад конференцій, підхід, стратегія перекладу, практичні поради, норми поведінки.

Анна СТАТІВКА,*orcid.org/0000-0002-1274-1426*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Mykola Lukash Translation and Interpreting Studies Department

V. N. Karazin Kharkiv National University
(Kharkiv, Ukraine) *a.o.stativka@karazin.ua***PROFESSION OF CONFERENCE INTERPRETER: TRAINING AND CHALLENGES**

The article is dealing with the main features of the profession of conference interpreter. The main ethic rules of conduct of the interpreter have been spelt out, in particular, confidentiality, loyalty, responsibility for the quality of interpreting, honesty and collegiality. It is determined that to possess the skills of simultaneous interpreting, the obligatory precondition is one should have an experience of consecutive interpreting, which is the stepping stone to train main strategies and tactics of simultaneous interpreting. The main approaches to training and teaching future interpreters have been also concluded. The variety of exercises contributing to the effective mastering all skills important for the profession of conference interpreter have been analyzed as well. The research also has defined the golden rules obligatory to follow by simultaneous interpreters not to get into the trap of difficulties of interpreting. To reach his or her goals while interpreting, any interpreter should avoid word-to-word interpreting, which shows only the lack of professionalism and experience of the interpreter and contributes to losses of the main information during the interpreting process. Also it is recommended to concentrate attention on the main idea of the message, ignoring the details during interpreting is possible in case it contains completed, exact, structural, coherent and grammatically correct sentences; following the grammar of the target language is necessary as well. The interpreter should always improve his or her voice, intonation and articulation. There are no any strict recommendations when the interpret should start interpreting the speaker's words. It is very important to start, when the interpreter is sure that the result of his/her activity (interpreting) will have a completed nature, and the audience will be pleased with the quality of interpreting services. The article also investigated the main algorithms of the interpreter's actions during various challenging situations. It means interpreter's preparation in case the materials are received in advance, one hour or half an hour before the meeting starts, or there are no materials at all. It has been concluded that actions of the interpreter are affected by various factors, such as his/her ability to make non-standard decisions, stress management, experience of the same situations in the past.

Key words: conference interpreting, approach, strategy of interpreting, practical recommendations, code of conduct.

Постановка проблеми. Жоден міжнародний захід, або захід за участю іноземних делегатів не обходиться без усного перекладу. Саме на усного перекладача покладається висока відповідальність у забезпеченні якісного перекладу. Основне завдання перекладача – забезпечити ефективну комунікацію між спікером та аудиторією, тому перед початком конференції або іншого заходу перекладач повинен вивчити матеріали зустрічі та визначитись зі своїм стилем перекладу, оскільки аудиторія чекає від нього якісно виконаної роботи. Перекладач конференцій, як ніхто інший, розуміє, що його переклад має чинити такий же вплив на цільову аудиторію, що й оригінал на свого реципієнта. Переклад має бути точним, містити такі ж самі стилістичні засоби, що й оригінал.

Щоб стати гарним перекладачем-синхроністом варто володіти наступними навичками: окрім відмінного знання двох мов, перекладач має демонструвати високий рівень комунікабельності; через відсутність часу на виправлення помилок та недоліків у перекладі швидко орієнтуватися та вміти змінювати перекладацькі тактики та підходи; переклад у реальному часі вимагає рішучих дій та миттєвої реакції від перекладача. Також перекладач має вміти адаптуватися до серйозного розумового навантаження та бути впевненим у своїх здібностях.

Аналіз досліджень. Досліджуючи різні аспекти перекладу конференцій, науковці та перекладачі-практики дедалі більше приділяють уваги саме ґрунтовній підготовці майбутніх перекладачів [2; 3]. Ми ж у своєму дослідженні покладаємось на власні емпіричні знання, здобуті під час професійної викладацької та перекладацької діяльності. Всю інформацію в нашій статті описано з урахуванням рекомендацій перекладачів Європейської комісії [2].

Метою статті є окреслення основних труднощів у професійній діяльності перекладачів конференцій та порад, як їх долати чи уникати; визначення основних етичних норм поведінки перекладача, наведення практичних рекомендацій майбутнім перекладачам та початківцям щодо принципів підготовки до роботи перекладача конференцій.

Виклад основного матеріалу. Перекладач конференцій, як справжній професіонал, повинен дотримуватися певних правил поведінки. Ці правила необхідні для збереження довіри до професії перекладача. Перекладачі більше, ніж будь-хто інший, залежать від довіри людей, на яких вони працюють. В суспільстві не існує якихось чітко виражених норм поведінки для перекладачів кон-

ференцій. Однак, міжнародні професійні організації розробили свій Кодекс етичних норм поведінки перекладачів, тож, на цю тему написано чимало цікавих розвідок. Європейська комісія [2], наприклад, також має свої власні стандарти етики, що застосовуються до усного перекладу на конференціях. Звичайно, цей перелік не є вичерпним, але ми сподіваємось, що нам вдасться з'ясувати найважливіші засади такої цікавої та дивовижної професії як перекладач.

В основі цієї професії лежить конфіденційність. На перший погляд, цей пункт не потребує додаткових тлумачень чи зауважень. Але є різні аспекти конфіденційності. Перекладачі конференцій, якщо не завжди, то дуже часто мають доступ до конфіденційної інформації. Протягом усього свого професійного життя перекладачі працюють у різних установах: міжнародних організаціях, агентствах, міжурядових інституціях, вони зобов'язані демонструвати свою повагу, відданість та чесність по відношенню до тих, на кого працюють. Іншими словами, конференц-перекладачі ніколи не повинні передавати конфіденційну інформацію третім особам. Під третіми особами маються на увазі друзі, члени родини тощо. Зрозуміло, що в певні моменти перекладачі можуть бути готові поділитися зі своїми друзями тим, що відбувається. Тим не менше, навіть якщо людина довіряє своїм друзям, вони не пов'язані принципами конфіденційності, як перекладачі. І завжди є ризик того, що випадково інформація буде розголошена. Це особливо важливо під час політичних зустрічей. У деяких випадках інформація може здатися не на стільки важливою, на думку перекладача, але її розголошення може мати катастрофічні наслідки. Конфіденційність і професійна етика також означають, що перекладачі не мають права висловлювати власну точку зору під час публічного чи приватного заходу, де він або вона виступає перекладачем. У них є обов'язок нейтралітету, що є ключовим у цій професії.

Конференц-перекладачі також повинні бути дуже обережними під час роботи з будь-якими документами – базами даних і конфіденційними документами. Перекладач має забезпечити належний захист цієї інформації та її нерозповсюдження і нерозголошення. Якщо перекладач завантажує будь-які документи, він зобов'язується та гарантує, що жодна третя сторона не матиме доступу до цієї інформації до чи після зустрічі. Отже, конфіденційність охоплює те, що було сказано під час зустрічі, особистий погляд перекладача на сказане та інші обставини зустрічі. Крім того, перекладачі зобов'язані бути чесними. І що ж мається під цим

на увазі? Перекладачі не мають права братися за завдання, у яких вони не достатньо кваліфіковані. Будь-який перекладач повинен оцінити, виходячи з досвіду, чи здатний він або вона надати якісні послуги.

Ще один важливий принцип – колегіальність. Усний переклад – це, по суті, командна робота, особливо синхронний переклад. Перекладачі зобов'язані допомагати один одному та працювати в команді. Важливо покластися на колегу, який сидить поруч, якщо щось піде не так, або виникають труднощі з перекладом. Фактично, це означає обмін глосаріями та іншою відповідною інформацією з вашою командою, яка стежить за тим, що відбувається, навіть якщо ви зараз не працюєте. Кожен перекладач представляє цілу професію, імідж якої залежить від багатьох факторів. І, якщо йдеться про переклад конференцій, то, скоріш за все, перекладати доведеться синхронно, оскільки саме у такому форматі передбачається проведення різноманітних міжнародних заходів.

Тож, синхронний переклад – хто може його опановувати та в чому полягають основні складнощі. Щоб бути гарним перекладачем-синхроністом, потрібно пройти довгий шлях: від навчання до практики. Почнемо з навчання. В університетах на факультетах іноземних мов, де навчаються майбутні перекладачі, синхронний переклад є останнім кроком в опануванні професії перекладача. Це означає, що перш, ніж розпочинати вивчення теоретичних та практичних аспектів синхронного перекладу, обов'язково мати усі необхідні знання, вміння, навички послідовного перекладу [1]. Послідовний та синхронний переклад мають багато спільного, як от основний механізм: перекладач має дуже уважно слухати повідомлення, розуміти його, проаналізувати почуте і потім відтворити засобами необхідної мови перекладу. Переклад – це завжди комунікація, оскільки люди прагнуть спілкування, але мають з цим труднощі через мовний бар'єр. Коли під час перекладу синхроніст знаходиться у кабінці, йому не варто віддалятися від своєї аудиторії – замовника, який замовив послугу синхронного перекладу і вимагає переклад на високому рівні. Так само не варто перекладати заради «перекладу», – буквально чи дослівно. І, оскільки перекладач є посередником між комунікацією декількох людей, чи груп людей, перше, на що звертається увага, до речі, і під час синхронного, і послідовного перекладу – це його голос, інтонація, вміння робити правильні вмотивовані паузи.

Відмінним же між обома різновидами перекладу є швидкість, очевидно, що в кабінці реакція

має бути миттєвою, відповідно переклад відтворюється дуже швидко. Однак, під час послідовного перекладу швидкість теж відіграє важливу роль, особливо під час скоропису, щоб встигнути за спікером записати інформацію.

Під час підготовки майбутніх синхронних перекладачів дуже важливо на початковому етапі навчити їх готувати власні промови, саме під час їхніх промов працювати над покращенням артикуляції, інтонації, швидкості вимови слів. Під час роботи з аудіо/відеоматеріалами не занижувати / завищувати навмисно їхню швидкість, промови, які використовуються під час тренувань мають звучати природньо. Лише таким чином можна навчитись одночасно і слухати, і перекладати, перекладений фрагмент не має закривати чи приглушати наступне речення в оригіналі, оскільки перекладач його просто не почує, і, відповідно, не скаже у перекладі, обираючи матеріали для роботи дуже важливо враховувати цей нюанс. На ранніх етапах навчання синхронному перекладу вміння продукувати власні змістовні, послідовні, логічні промови – це першочергова мета.

Як же навчитися слухати інформацію і одночасно відтворювати її іншою мовою? Абсолютно невірний підхід – дослухати фрагмент до кінця і тільки згодом почати переклад, так втрачається при перекладі кожне наступне речення. Навпаки, завдання стоїть так, щоб вміти передавати основну ідею почутого речення, не редукуючи, або повністю ігноруючи наступні речення. Тут у нагоді стануть різноманітні лексико-граматичні трансформації, при застосуванні яких зміст оригіналу не буде втрачено, а кількість слів для його відтворення буде скорочено, що й дасть змогу синхроністу виграти час.

Тож, для роботи перекладача-синхроніста існують певні правила, які варто неухильно дотримуватися з метою здійснення перекладу на високому рівні. По-перше, в кожному реченні, сказаному спікером, навіть якщо воно дуже коротке, перекладач має визначити основну ідею і, відповідно, відтворити її у перекладі. Природньо, що під час синхронного перекладу дуже часто йде дослівне відтворення потоку інформації, перекладач майже послівно намагається перекладати спікера, тому часто на сенс повідомлення мало звертається увага, а це дуже важливий нюанс, ігнорувати яким в жодному разі не можна. Тому «золоте» правило – перекладач ЗАВЖДИ передає смисл оригіналу.

Далі, не забуваємо про граматику мови перекладу. Переклад має бути побудовано з урахуванням граматичних норм мови перекладу, кожне речення повинно мати закінчену думку, поло-

винчасті речення, або переклад окремих слів чи словосполучень – це те, що навряд чи замовник перекладацьких послуг пробачить перекладачеві. У жодному разі не намагайтесь перекладати фрагменти, які погано зрозуміли, або почули, тому що повідомлення може вийти абсолютно невірним, не логічним та не послідовним. Для перекладача в пріоритеті лише якість сказаного, а не кількість. Дехто з перекладачів особливо на початку своєї кар'єри намагається дотримуватися буквального перекладу, відтворити якомога більше, відповідно, більше сказати. І це хибна практика, оскільки ви звикаєте до стратегії дослівного перекладу, і як правило, результат – не структуроване повідомлення, те, що можна охарактеризувати як набір непов'язаних між собою слів. Потім такий підхід дуже складно змінити та виправити. Відхід від буквализму у перекладі уможливить професійний розвиток перекладача та поступово забезпечить передачу 100% інформації, включно з деталями у перекладі.

Найрозповсюдженішою стратегією у синхронному перекладі є поділ інформації (англійською *chunking*) – дуже довге речення оригіналу ділиться на декілька коротких фрагментів, перевагами такої стратегії є простий зрозумілий переклад цільовій аудиторії та опанування тактики пояснення складного за допомогою простих засобів.

Ще одне питання, яке турбує усіх, хто навчається і опановує мистецтво синхронного перекладу: коли починати перекладати промовця? Відповідь, очевидно, полягає у наступному: коли ви отримали достатньо інформації, щоб оформити її у повнозначне завершене речення. Ключовим у цій ситуації буде те, що ви ДІЙСНО знаєте, що зможете виразити основну думку повідомлення, можливо, навіть не знаючи ЯК це зробити, проте, має бути впевненість у завершенні речення – з наявним підметом, присудком тощо.

Також одним з питань, на якому ми б хотіли зосередитися у нашому дослідженні, є висвітлення проблеми синхронного перекладу з використанням тексту, що насправді вважається неабиякою складністю для перекладача. Звичайно, такий різновид перекладу є добре відомим усім, хто так чи інакше пов'язаний з перекладацькою діяльністю, а от для початківців, наприклад, студентів факультетів іноземних мов, які лише починають опановувати мистецтво синхронного перекладу, доцільним буде детальніше пояснити що мається на увазі. Переклад, як ми усі добре знаємо, – це відтворення оригіналу засоби іншої мови: ви слухаєте, дуже ретельно аналізуєте, думаєте як це краще перекласти і, зрештою, відтворюєте пові-

домлення засобами мови перекладу. І при цьому часу на занадто довгі роздуми немає, якщо мова йде про синхронний переклад, все відбувається дуже-дуже швидко – мозок перекладача працює у надшвидкому режимі, який супроводжується значним когнітивним навантаженням та високим рівнем стресу.

Тож, синхронний переклад з використанням тексту може спричинити перекладачеві ще серйозніші труднощі, оскільки вважається найскладнішим різновидом синхронного перекладу в цілому, і його справедливо характеризують найвищим рівнем багатозадачності. Синхронний переклад з використанням тексту передбачає, що ви слухаєте промовця, який в цей час читає з аркуша підготовлену раніше промову, і, якщо вам (перекладачеві) пощастить, то вам теж вдасться отримати копію цієї промови. Та чи дійсно таке велике ВЕЗІННЯ мати друковану версію промови? Дехто може сказати: текст – ні, в жодному разі, він лише відволікає, промовець може відійти від тексту, додати свій коментар і станеться збій. Дійсно, теоретично таке може статися, однак на практиці професіоналізм перекладача унеможливорює подібні ситуації, тож, мати надруковану версію (текст) промови – це значна допомога. Навіть попри високу ймовірність стресу та візуальне навантаження робота перекладача, безумовно, стане легшою при наявності текстової версії промови. Але, якщо перекладач має ґрунтовні знання щодо принципів роботи з текстом, можна уникнути будь-яких непорозумінь і непередбачуваних обставин, та використати текст як інструмент, що допоможе точно передати зміст.

Більш того, наявність тексту означає мати час на підготовку – перекладач має можливість ознайомитись не лише з тематикою, з якою доведеться працювати, а й безпосередньо вивчити, зануритись у кожну фразу, яку промовить спікер, проаналізувати логіку повідомлення, це напрочуд важливо. Окрім цього, готовий текст допоможе перекладачеві з прогнозуванням того, що збирається сказати спікер. І ще одна перевага готового тексту для перекладача – це повне володіння інформацією на випадок, якщо спікер має акцент, кожна мова має безліч акцентів, тож, інколи звикаючи до одного не завжди легко одразу перемикається на інший акцент. Таким чином, текст – це незамінний помічник у роботі з акцентом. Не менш важливим є те, що текст допоможе зосередитися на деталях, на складних назвах, іменах, датах, цифрах тощо, які, очевидно, спікер буде проголошувати дуже швидко читаючи свою промову.

Коли перекладач готується до роботи з текстом, ключовим є вміння розрізняти на яких перегово-

рах, зустрічах буде використовуватися цей самий текст – саміт ЄС, медична конференція, технічний семінар, відкриття/закриття інавгураційної церемонії тощо. На кожному з таких заходів швидкість читання тексту спікером буде різною і перекладачеві варто це взяти до уваги.

Далі ми розглянемо можливі варіанти підготовки перекладача до роботи з текстом. Перший, на наш погляд, це ідеальний, коли перекладач отримує текст за тиждень або декілька днів до проведення заходу, зрозуміло, що часу підготуватися вистарить. Але більш звичною є ситуація, коли перекладач отримує текст за півгодини перед початком заходу. І, якщо на цьому заході заплановано декілька промов, перекладач має з'явитися якомога раніше, оскільки тексти не завжди чекають у кабінці, інколи їх доводиться шукати, і на пошуки можна витратити чимало часу. Як правило, півгодини часу – вже достатньо перекладачеві підготуватися. Також можливим є варіант, коли текст надається перекладачеві за 5-10 хвилин перед початком. І навіть в таких умовах перекладач має змогу певною мірою ознайомитися з текстом, хоча й доведеться дуже квапитися. Однак, залишається ще один варіант, який у своєму професійному середовищі перекладачі називають «кризою», коли текст надається безпосередньо після того, як спікер ВЖЕ почав промову. Зрозуміло, що завдання перекладача – почати переклад одразу, і лише згодом може будь-хто в кабінку синхроніста занести текст(и). Проте, незважаючи на обставини і кількість відведеного тексту на підготовку досвідчені перекладачі радять почат-

ківцям не втрачати рівноваги, а також для роботи з текстами мати різнокольорові маркери, ручки, олівці тощо для позначення у самому тексті різними кольорами важливих моментів.

Також вважається неприйнятним підготувати переклад заздалегідь і на заході його читати. Це те, що може спричинити у роботі найбільші труднощі. Спікер абсолютно свідомо може відволіктись і сказати щось не по тексту, це звичайна річ на переговорах, а підготовлений заздалегідь переклад не матиме цих реплік, тож, можна легко перестати слухати промовця, і натомість шукати сказане у своєму перекладеному тексті. Так робити не можна, це неприпустима помилка.

Підсумовуючи вище викладене, занадто, що алгоритм підготовки синхроніста до роботи з текстом наступний: текст отримано заздалегідь – уважно читай, вивчай назви, покращуй фонові знання; час на підготовку обмежений – стисло ознайомся і кольором познач ГОЛОВНЕ: ДАТИ, ІМЕНА, НАЗВИ, ГЕОГРАФІЮ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ – це ті складові, які можуть стати каменем спотикання для перекладача, але водночас несуть в собі основний зміст обов'язковий для відтворення

Висновки. В нашому дослідженні ми намагалися описати принципи підготовки та роботи перекладачів конференцій з урахуванням виключно власних знань та спостережень. Тому більшість зазначеної інформації у статті носить радше рекомендаційний характер, більшою мірою зміст статті стане корисним студентам перекладацьких відділень та молодим фахівцям, які лише стають на шлях перекладача-синхроніста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Consecutive vs. Simultaneous Interpreting: What's the Difference? URL: <https://www.atanet.org/client-assistance/consecutive-vs-simultaneous-interpreting-whats-the-difference/> (Accessed: 23.04.2025).
2. Gills Andrew Conference interpreting. A student's practice book. URL: https://www.academia.edu/15592948/A_GILLIES_CONFERENCE_INTERPRETING_A_STUDENT_S_PRACTICE_BOOK (Accessed: 19.04.2025).
3. Knowledge Centre on Interpretation. Simultaneous Interpreting. URL: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/conference-interpreting/simultaneous-interpreting> (Accessed: 21.04.2025).

REFERENCES

1. Consecutive vs. Simultaneous Interpreting: What's the Difference? URL: <https://www.atanet.org/client-assistance/consecutive-vs-simultaneous-interpreting-whats-the-difference/> (Accessed: 23.04.2025).
2. Gills Andrew Conference interpreting. A student's practice book. URL: https://www.academia.edu/15592948/A_GILLIES_CONFERENCE_INTERPRETING_A_STUDENT_S_PRACTICE_BOOK (Accessed: 19.04.2025).
3. Knowledge Centre on Interpretation. Simultaneous Interpreting. URL: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/conference-interpreting/simultaneous-interpreting> (Accessed: 21.04.2025).